

BUILD
UKRAINE
BACK
BETTER

— ДОРОЖНЯ КАРТА СТАЛОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Аналітико-стратегічний документ, що окреслює перелік пріоритетних реформ, політик і структурних змін, які мають бути реалізовані протягом найближчих 2–3 років для забезпечення екологічно сталого та стійкого відновлення шести ключових секторів:

- Будівлі • Довкілля • Економіка • Енергетика
- Сільське господарство • Транспорт

Громадські організації платформи Build Ukraine Back Better, які взяли участь у підготовці дорожньої карти (в алфавітному порядку):

Асоціація "Енергоефективні міста України", Всеукраїнська агенція інвестицій та сталого розвитку, Грін Гроус Коммс, Громадянська мережа "Опора", Екоклуб, Громадська організація "Екосмарт", Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, Інститут розвитку національної економіки, Комітет аграрного, земельного та довкілля права НААУ, Лісові ініціативи і суспільство, Мережа захисту національних інтересів "ANTS", Міжнародна благодійна організація "Екологія-Право-Людина", Міжнародна благодійна організація "Інформаційний центр "Зелене дос'є", Українська природоохоронна група, Українська рада із зеленого будівництва, Фонд природи України, Центр екологічних ініціатив "Екодія", Центр економіко-правової аналітики, Центр економічної стратегії, Austausch e.V., Basel Institute on Governance, CEE Bankwatch, DiXi Group, Energy Act for Ukraine Foundation, Energy Transition Coalition, Eurogroup for Animals, Helvetas, Greenpeace Україна, International Institute for Sustainable Development, People in Need, Razom We Stand, RePower Ukraine Foundation, ReThink, Громадська організація "Save Dnipro", Transport & Environment, Urban Reform, Vid Sertsya Budova, Vizion Zero, WWF-Україна, Zero Waste Alliance Ukraine. Ми вдячні експертам ДП "Укрпромзовнішесекспертизи", Інституту економіки та прогнозування НАН України, Оксфордського університету, Офісу зеленого переходу, Технічного університету Ейндговена за їхню участь в обговореннях і надані пропозиції, а також Європейській кліматичній фундації за надану організаційну підтримку.

Авторський колектив експертів, які долучилися до підготовки документу (в алфавітному порядку):

Маріне Абрамян, Анна Акерманн, Антон Антоненко, Анастасія Баклан, Яніна Басиста, Максим Бевз, Василина Бельо, Олександра Бетлій, Марія Белкіна, Анастасія Бондаренко, Тетяна Бойко, Данило Ванькович, Олексій Василюк, Володимир Власюк, Валентина Возна, Наталія Волик, Наталія Гозак, Поліна Голуб, Валентина Гуч, Анна Даниляк, Анастасія Драпалюк, Вадим Ємець, Ірина Загородня, Віктор Загреба, Дмитро Карбчук, Юлія Квітка, Ірина Климась, Валерія Коломієць, Оксана Косенко, Поліна Колодяжна, Богдан Кученко, Анастасія Івашина, Ольга Ігнатенко, Андрій Кітура, Вікторія Коваленко, Євгенія Копиця, Олена Кравченко, Максим Кривошеев, Костянтин Криницький, Олег Листопад, Наталія Литвин, Михайло Лук'яник, Світлана Луцюк, Наталія Лушнікова, Ольга Лящук, Тамара Малькова, Андрій Мартинюк, Катерина Мельник, Олег Михалюк, Анастасія Нагорна, Олександра Нарижна, Юліана Оніщук, Олена Павленко, Святослав Павлюк, Сергій Поважнюк, Роман Пучко, Юлія Пушко, Марія Ренко, Віктор Рябокін, Олег Савицький, Артем Семенишин, Софія Сидоренко, Ярослав Телешун, Юлія Усенко, Костянтин Федоров, Наталія Холодова, Антон Чепурко, Ірина Черниш, Микола Шлапак, Катерина Шор, Софія Шутяк, Дарина Ярошовець, Анастасія Яхінюк.

У цьому документі громадські організації платформи Build Ukraine Back Better і інші незалежні експерти аналізують і пріоритезують реформи, політики та структурні зміни, які мають бути реалізовані протягом найближчих 2–3 років для забезпечення екологічно сталого та стійкого відновлення шести ключових секторів: будівлі, довкілля, економіка, енергетика, сільське господарство, транспорт.

ПЕРЕДМОВА

Дорожня карта сталого відновлення України — це спільне напрацювання провідних громадських організацій, аналітичних центрів і академічних установ. Цей документ має на меті окреслити перелік пріоритетних реформ, політик і структурних змін, які мають бути реалізовані протягом найближчих пари років для забезпечення екологічно сталого та стійкого відновлення у шести ключових секторах: будівлі (забудоване середовище), довкілля, економіка, енергетика, сільське господарство, а також транспорт.

Екологічно стале відновлення — це процес відновлення інфраструктури, житлового фонду, економіки й екосистем, який забезпечує довготривалу екологічну безпеку, ефективне використання природних ресурсів і відновлення довкілля, інклюзивність, а також враховує зміну клімату та мінімізує негативний вплив на екосистеми.

Основою документу є три стратегічні орієнтири:

- 1. Принципи сталої та зеленої відбудови України.** У центрі дорожньої карти — принципи відбудови, сформовані громадськими організаціями ще 2022 року. Вони визначають рамку для всіх подальших рішень: наскрізна інтеграція екологічних і кліматичних підходів до політики, орієнтація на потреби людей і місцевих громад, розвиток зеленої економіки, дотримання екологічних стандартів, прозоре планування з урахуванням громадської участі, а також ефективне використання цільових фондів і міжнародної допомоги. Крім цього, принцип сталості (sustainability) визначено засадничим у відбудові України, що було офіційно підтверджено міжнародними партнерами, які підписали Декларацію Лугано 2022 року.
- 2. Європейська інтеграція України — незворотний стратегічний вибір**, що визначає вектор трансформації всіх секторів економіки та суспільного життя. Ця дорожня карта не має на меті охопити весь обсяг acquis ЄС чи деталізувати технічні регламенти, які Україна зобов'язана імплементувати. Натомість ми акцентуємо увагу на тих пріоритетних змінах, які є найбільш нагальними для забезпечення сталої та стійкої відбудови країни. Частина реформ, зокрема, у сфері клімату та довкілля (розділ 27 переговорного процесу), потребуватиме особливої уваги та рішучих дій уже сьогодні — без відтермінування до завершення військових дій. Впровадження таких реформ є не лише зобов'язанням перед ЄС, а і можливістю забезпечити кращу якість життя для українців у коротко- та довгостроковій перспективі.
- 3. Мета кліматичної нейтральності до 2050 року**, яку Україна задекларувала та закріпила законодавчо як свою довгострокову амбіцію. Попри повномасштабне вторгнення, Україна демонструє послідовність у своєму прагненні досягнути кліматичної нейтральності — амбітної довгострокової мети, яка узгоджується з Європейським зеленим курсом, новими ініціативами про чисту промисловість ЄС і міжнародними зобов'язаннями України за Паризькою угодою. Хоча Дорожня карта фокусується на пріоритетах найближчих років, вона враховує необхідність системних змін, які вже сьогодні мають наближати Україну до нетто-нульових викидів. Відмова від вугілля в електроенергетиці до 2035 року, розвиток відновлюваних джерел енергії та стимулювання нових зелених галузей економіки — це не лише складові кліматичної політики, а і шанс для України зайняти гідне місце у новій європейській економіці.

Ми переконані: відбудова має стати не поверненням до довоєнного стану, а якісним стрибком уперед — до більш сталої, стійкої та кліматично безпечної України, що зазвичай називають підходом "відбудувати краще, ніж було" (англ. build back better). Саме цій меті і слугує ця дорожня карта.

ЗМІСТ

Абревіатури	5
Короткий огляд	7
БУДІВЛІ ТА ЗАБУДОВАНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	10
Стан сектору	10
Ключові бар'єри для сталої відбудови	11
Дорожня карта сталого відновлення.....	13
1. НОВЕ БУДІВНИЦТВО	13
2. НАЯВНІ БУДІВЛІ	15
ДОВКІЛЛЯ	17
Стан сектору	17
Ключові бар'єри для сталого відновлення: довкілля перспектива	18
Дорожня карта сталого відновлення через довкілляву призму.....	19
1. МОНІТОРИНГ ДОВКІЛЛЯ Й ЕКОЛОГІЧНА ІНФОРМАЦІЯ: РЕГУЛЮВАННЯ ТА ДОСТУП	19
2. ЕКОЛОГІЧНІ ОЦІНКИ.....	20
3. ДЕРЖЕКОКОНТРОЛЬ І ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОГІРШЕННЯ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ	21
ЕКОНОМІКА	23
Стан сектору та можливості трансформації	23
Ключові бар'єри для модернізації та розвитку нових секторів.....	24
Дорожня карта сталого відновлення.....	25
1. РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ В РАМКАХ "CLEAN INDUSTRIAL DEAL".....	25
2. МОДЕРНІЗАЦІЯ НАЯВНОГО ВИРОБНИЦТВА.....	26
ЕНЕРГЕТИКА	28
Стан сектору	28
Ключові бар'єри для сталої відбудови.....	29
Дорожня карта сталого відновлення.....	30
1. РОЗПОДІЛЕНА ГЕНЕРАЦІЯ З ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ (ВДЕ).....	30
2. СЕКТОР ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ.....	31
СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО	33
Стан сектору	33
Ключові бар'єри для сталого відновлення.....	34
Дорожня карта сталого відновлення	35
1. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	35
2. СТАЛЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ЗДОРОВ'Я ҐРУНТІВ	36
3. СТАЛЕ ТВАРИННИЦТВО.....	37
ТРАНСПОРТ.....	39
Стан сектору	39
Ключові бар'єри для сталого відновлення.....	40
Дорожня карта сталого відновлення	41
1. НОРМАТИВНЕ ПОЛЕ ТА ГАРМОНІЗАЦІЯ З ПОЛІТИКАМИ ЄС.....	41
2. СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИБОРУ ТА ФІНАНСУВАННЯ ПРОЄКТІВ У ГАЛУЗІ ТРАНСПОРТУ.....	42
3. СТАЛА МІСЬКА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ФІНАНСУВАННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ	43

АБРЕВІАТУРИ

ВДЕ	відновлювані джерела енергії
ВЕС	вітрова електростанція
ГВП	гаряче водопостачання
ДАЕЕ	Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України
ДБН	державні будівельні норми
ДПП	державно-приватне партнерство
ДТП	дорожньо-транспортна пригода
ДФРР	Державний фонд регіонального розвитку
ЕСКО	енергосервісні компанії / енергосервіс
ЄС	Європейський Союз
ІТП	індивідуальний тепловий пункт
КМУ	Кабінет Міністрів України
МСП	малі та середні підприємства
МЕП	муніципальний енергетичний план
НДТМ	найкращі доступні технології та методи управління
НКРЕКП	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг
НПА	нормативно-правовий акт
ОВД	оцінка впливу на довкілля
ОМС	органи місцевого самоврядування
ОСББ	об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ОСГ	особисте селянське господарство
ОСР	оператор системи розподілу (електричної енергії)
ПСО	покладання спеціальних обов'язків (на учасників ринку для забезпечення загально-носуспільних інтересів у процесі функціонування ринку)
ПДВ	податок на додану вартість
СЕО	стратегічна екологічна оцінка
СЕС	сонячна електростанція
ТКЕ	теплокомуненерго
ЦОВВ	центральний орган виконавчої влади
ЦТ	централізоване тепlopостачання

BREEAM	Building Research Establishment Environmental Assessment Method (метод екологічної оцінки будівельних об'єктів)
DGNB	Deutsche Gesellschaft für Nachhaltiges Bauen (сертифікація сталого будівництва від Німецької ради з питань сталого будівництва)
DNSH	Do No Significant Harm principle (принцип "Не завдай значної шкоди")
DREAM	Digital Restoration EcoSystem for Accountable Management (Цифрова екосистема для підзвітного управління відновленням)
ESG	Environmental, Social and Governance (екологічні, соціальні й управлінські питання – метод оцінки нефінансової діяльності компанії, що включає екологічні, соціальні й управлінські аспекти)
EPD	Environmental Product Declarations (система екологічних декларацій продукції)
EUDR	EU Deforestation Regulation (Регламент ЄС щодо запобігання вирубці лісів)
LCA	Life Cycle Assessment (аналіз життєвого циклу)
LEED	Leadership in Energy and Environmental Design (лідерство в енергетичному й екологічному проектуванні – програма сертифікації екологічних будівель)
NZEB	Nearly-Zero Energy Building (будівля із близьким до нульового рівнем споживання енергії)
PSO	Public Service Obligation in transport (суспільно важливі перевезення)
R&D	Research and Development (дослідження та розробки)
TEN-T	Trans-European Transport Network (транс'європейські транспортні мережі)
ZEB	Zero-Emission Building (будівля з нульовим рівнем викидів)

КОРОТКИЙ ОГЛЯД

Дорожня карта сталого відновлення визначає пріоритетні реформи та політики, необхідні для початку відбудови і відновлення України за принципом "краще, ніж було" у найближчі 2–3 роки. Шість секторальних дорожніх карт є основою для інтеграції кліматичних цілей, підвищення екологічної та соціальної стійкості, а також відповідності європейським стандартам у процесі відбудови.

Експертами виділені наступні спільні системні виклики для сталого відновлення в усіх секторах:

- **Брак людських ресурсів і кваліфікованих кадрів.** У всіх секторах фіксується нестача інженерів, енергоменеджерів, екологів, проєктантів, юристів, технологів, а також управлінського персоналу з розумінням євроінтеграційних і кліматичних пріоритетів. Освітні програми недостатньо відповідають реальним потребам ринку. При цьому йдеться про всі рівні освіти, включно з освітою для дорослих.
- **Недостатність фінансування й інструментів доступу до нього.** Більшість громад і малих гравців не мають доступу до пільгового фінансування, грантів чи довгострокових кредитів. Існує брак спеціальних стимулів для впровадження сталих, енергоефективних чи "зелених" рішень.
- **Потреба в адаптації та гармонізації з політиками ЄС.** Нормативна база часто застаріла або не відповідає сучасним директивам та регламентам ЄС. Гармонізація стандартів в усіх сферах — необхідна умова інтеграції до Єдиного ринку й отримання доступу до інвестиційних структурних фондів ЄС.
- **Слабка інституційна спроможність.** Центральні органи влади та місцеве самоврядування не мають достатніх кадрових, аналітичних і координаційних ресурсів для управління процесами відновлення. Часто бракує навіть базових даних, аналітики чи процедур контролю ефективності політик.
- **Низький рівень залучення громадян і прозорості прийняття рішень.** У багатьох секторах участь громадян зводиться до інформування. Водночас саме громади мають бути активним суб'єктом у плануванні, контролі якості проєктів і відстоюванні сталих рішень.

У цій Дорожній карті експерти пропонують рішення вказаних викликів, а також бар'єрів, специфічних для кожного з секторів. Реалізація відповідних рішень має враховувати принципи добросовісності, які є критично важливими для всіх етапів відновлення та мають бути інтегровані до кожного сектору на всіх етапах від планування до реалізації. Водночас Дорожня карта не претендує на вичерпність і не охоплює всі аспекти відновлення; її мета – окреслити першочергові кроки в тих сферах, де долучені автори мають глибоку аналітичну експертизу та практичний досвід. При цьому, наголос зроблено саме на зеленому та сталому розвитку держави, що також визначило фокус аналізу та пропозицій.

Будівлі

Стале відновлення передбачає комплексну трансформацію нового будівництва та наявних будівель в Україні задля підвищення їхньої енергоефективності, екологічності та відповідності європейським стандартам. Основні кроки включають впровадження контролю якості, стандартів будівель із близьким до нульового рівнем споживання енергії (NZEB) і будівель з нульовим рівнем викидів (ZEB), принципів циркулярної економіки, популяризацію зеленої сертифікації, а також стимулювання модернізації та впровадження проєктів із використанням вискоелективних систем опалення та відновлюваних джерел енергії. Важливо пріоритезувати скорочення потреби в енергії в наявних будівлях швидко здійсненими заходами, такими як встановлення індивідуальних теплових пунктів (ІТП) і впровадження систем енергомоніторингу. Так само важливо забезпечити фінансові стимули для впровадження енергоефективних заходів через програми Фонду енергоефективності й інших програм співфінансування.

Довкілля

Забезпечення сталого відновлення через довкілля призму передбачає реалізацію взаємопов'язаних реформ і політик, інтеграцію екологічних питань до міжсекторального планування, залучення зелених інвестицій і фінансування екологічних ініціатив на всіх рівнях, а також підвищення інституційної спроможності державних органів. Необхідно здійснити відповідні законодавчі зміни, які забезпечать удосконалення екологічного контролю, запровадження юридичної відповідальності за екологічні порушення та гармонізацію з європейськими стандартами. Особливу увагу слід приділити повноцінному впровадженню екологічних оцінок, а також прозорості та громадській участі, що передбачає забезпечення доступу до екологічної інформації. Важливо підвищувати рівень обізнаності та навчання фахівців, що сприятиме розвитку професійних компетенцій у сфері захисту довкілля.

Економіка

Відновлення економіки потребує нової промислової політики, синхронізованої з Європейським зеленим курсом і Угодою про чисту промисловість ЄС. Необхідно передбачити розвиток чистих технологій, індустріальних кластерів, низьковуглецевого виробництва, а також запуск зеленого фінансування. У фокусі має бути підвищення доданої вартості, модернізація виробничих потужностей і експортна інтеграція. Інновації будуть важливими для забезпечення розвитку держави.

Енергетика

Важливими аспектами для сталого відновлення сектору є децентралізація генерації електроенергії, збереження і розвиток систем централізованого теплопостачання та фокус на декарбонізацію енергосистеми загалом. Пропонується подальша підтримка розподіленої генерації з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), технологій накопичення енергії, розвиток активних споживачів, агрегації та керування попитом, а також оновлення регуляторної бази для стимулювання інвестицій і забезпечення енергетичної безпеки.

Сільське господарство

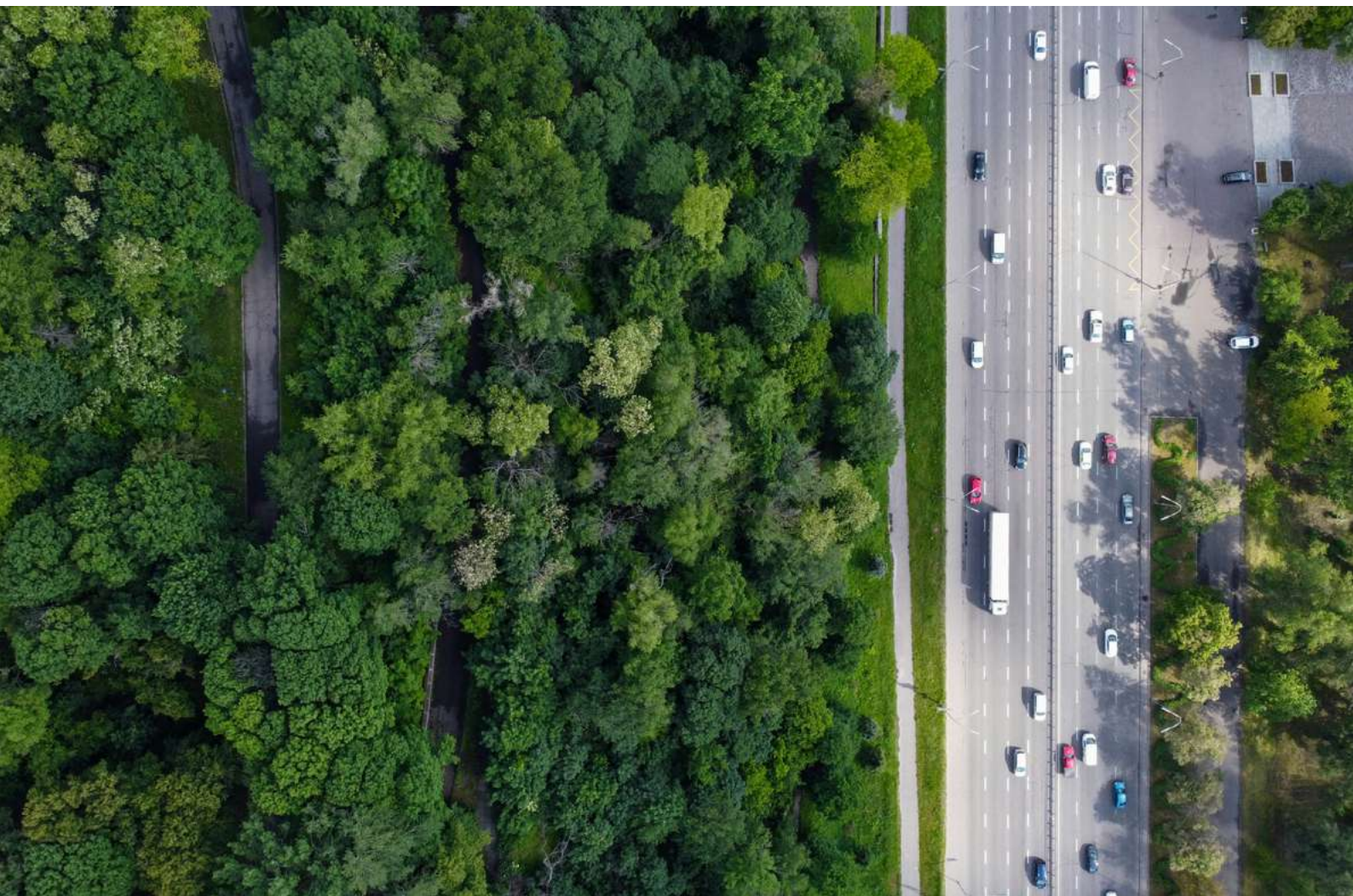
Сталий розвиток агросектору має забезпечити продовольчу безпеку, збереження ґрунтів, води та біорізноманіття. Ключовими є реформи у землекористуванні, впровадження агроєкологічних практик, розвиток малого фермерства та локальної переробки, зменшення викидів парникових газів від сектору та його адаптація до зміни клімату, а також підтримка сталого тваринництва.

Транспорт

Стале відновлення сектору передбачає інтеграцію України до європейського транспортного простору шляхом гармонізації законодавства, стандартів проектування й екологічних вимог із нормами ЄС і TEN-T, реформування класифікації доріг і впровадження цифрового управління даними. Пріоритетом має бути стратегічне планування інфраструктурних проєктів із фокусом на критичні мости, розвиток залізниці, забезпечення фінансової сталості сектору та запуск механізмів державно-приватного партнерства. Особливу увагу необхідно приділити розвитку громадського транспорту та сталої міської мобільності — імплементації PSO, створенню транспортних спілок, співфінансуванню муніципальних проєктів і забезпеченню базових транспортних послуг у сільських громадах.

БУДІВЛІ ТА ЗАБУДОВАНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Пропозиції підготували представники громадських організацій:

Асоціація "Енергоефективні міста України", Грін Гроус Коммс, Громадянська мережа "Опора", Екоклуб, Громадська організація "Екосмарт", Українська рада із зеленого будівництва (UGBC), Центр екологічних ініціатив "Екодія", Helvetas, Razom We Stand, ReThink, Vid Sertsya Budova, Urban Reform; а також експерти: Офісу зеленого переходу та Технічного університету Ейндговена.

Стан сектору

Сектор будівель і забудованого середовища в Україні перебуває у критичній точці потенційної трансформації. Масштабна руйнація внаслідок повномасштабного вторгнення росії створила безпрецедентні виклики, та водночас відкрила можливість для системного оновлення з фокусом на сталість, стійкість і енергоефективність. Для модернізації та відбудови житлового фонду необхідно **більше, ніж 80 мільярдів євро**. Зважаючи на масштаб необхідних інвестицій, єдиним реалістичним шляхом є синергія зусиль держави, місцевого самоврядування, донорів, громад і приватного сектору, що дозволило би масштабно впроваджувати комплексні рішення з термомодернізації та сталого відновлення.

Останні роки позначилися важливими позитивними зрушеннями. У грудні 2023 року Кабінет Міністрів України схвалив **Довгострокову стратегію термомодернізації будівель до 2050 року**, яка формує рамку для системного оновлення житлового фонду та громадських об'єктів на довгострокову перспективу. Ще одним важливим кроком стало впровадження 1 квітня 2025 року вимог до будівель з майже нульовим енергоспоживанням (NZEB). Стандарт залишається добровільним, однак дозволить із часом наблизити відповідність нових і реконструйованих будівель сучасним стандартам енергоефективності ЄС, передбачаючи високий рівень теплоізоляції, використання відновлюваних джерел енергії, сучасні інженерні рішення та мінімізацію споживання енергії з викопних джерел.

Крім того, активізувалася підтримка населення у підвищенні енергоефективності через нові програми фінансування автономних джерел енергії та накопичувачів. Зокрема, за ініціативи Фонду енергоефективності (програма «Грін Дім»), кредитними інструментами «5-7-9», а також програмами державних банків, сотні ОСББ і домогосподарств змогли частково або повністю забезпечити власне електропостачання за рахунок «зеленої» енергії. Завдяки проектам міжнародної технічної допомоги, було реалізовано чимало проектів модернізації та нового будівництва з використанням нових підходів і стандартів, подекуди кращими за чинні державні норми.

Попри прийняття низки важливих документів і оновлення державних будівельних норм (ДБН), на практиці будівельна галузь і досі функціонує фрагментовано, інноваційні методи в будів-

ництві впроваджуються повільно. Якість будівництва та технічного нагляду залишаються недостатніми на етапі реалізації проєктів. Крім того, неправильне обслуговування будівель часто призводить до швидкої деградації мереж і обладнання. Енергоефективність — ще один критичний компонент: більшість наявних будівель мають високий рівень енергоспоживання, комунальні заклади часто недогріті, а житлові та комерційні об'єкти — перегріті. Водночас механізми енергоменеджменту та споживчого моніторингу не застосовуються системно, або і взагалі відсутні.

Оновлення будівельних стандартів просувається повільно. Хоча європейський стандарт NZEB вже прийнятий, чинні ДБН не узгоджуються з ним і залишаються надто жорсткими або неактуальними. Високі енергетичні стандарти поки що не стали поширеною практикою в новому будівництві, що може призвести до необхідності істотної модернізації таких будівель у недалекому майбутньому. Відсутність інтегрованого підходу як у стандартах, так і в містоплануванні ускладнює реалізацію сталих рішень.

Зміни до генпланів і детальних планів територій відбуваються переважно без урахування соціальних, екологічних і економічних аспектів, часто — в інтересах забудовників. Оформлення дозволів на будівництво на підставі детальних планів територій, а не генпланів, створює ризики корупції та гальмує довгострокове інтегроване планування громад. Ще один важливий аспект — залучення громадян до процесів відновлення. Наразі участь населення обмежується інформуванням, тоді як реальне включення до прийняття рішень є критичним для досягнення принципу «відбудувати краще, ніж було». Громади потребують підтримки у формуванні сталих пріоритетів, адвокації якісних рішень, доступу до даних і інструментів прийняття рішень.

Зрештою, довікілева складова відбудови все ще залишається на периферії дискурсу. Переробка будівельних відходів практично не здійснюється через відсутність інфраструктури, нестачу нормативно-правових документів, технічні складнощі в отриманні матеріалів однорідної якості, екологічні ризики, нестачу економічних стимулів використання відходів. Водночас виробництво нових матеріалів із високим рівнем викидів вуглецю, особливо при масштабній відбудові, створюватиме додаткове навантаження на довкілля. Потенціал таких інновацій, як використання матеріалів із місцевої рослинної сировини для виготовлення утеплювачів і збірних конструктивних елементів будівель низьким вуглецевим слідом не реалізується через бар'єри в регуляціях, фінансуванні й обізнаності.

Ключові бар'єри для сталої відбудови

ІНСТИТУЦІЙНІ ТА РЕГУЛЯТОРНІ

- Відсутність запиту та стимулів до проєктування і будівництва будівель із високими енергетичними характеристиками.
- Брак якісного технічного контролю на етапі будівництва.
- Чинні будівельні норми не приведені у повну відповідність сучасним стандартам сталого будівництва з урахуванням планування повного життєвого циклу будинку.
- Фрагментованість регуляторного середовища, відсутність цілісного та системного оновлення стандартів, спрямованого, зокрема, на зменшення енергоспоживання будівель.
- Недосконале містопланування, часто підпорядковане приватним зацікавленням забудовників.

- Обмежена наявність відкритих геоданих, доступу до карт інженерних мереж і цифрових інструментів планування, особливо під час війни.
- Невідповідність чинних підходів до формування бюджетів проектно-кошторисної документації, будівельних проєктів і інших закупівель за рахунок коштів місцевих і державного бюджетів, і на основі старих методик формування кошторисів робіт.
- Недостатня регламентація щодо використання вторинних матеріалів у будівництві.
- Відсутність методології розрахунку втіленого вуглецю (англ. embodied carbon) будівельних матеріалів відповідно до стандартів ЄС.
- Відсутність чітких стандартів якості перероблених матеріалів.
- Невизначений правовий статус матеріалів із зон руйнувань.
- Дефіцит кваліфікованих спеціалістів у сфері будівництва.

ЕНЕРГЕТИЧНІ Й ЕКОЛОГІЧНІ

- Високе енергоспоживання будівель.
- Низький рівень впровадження енергоменеджменту й енергомоніторингу у більшості громад.
- Брак фінансових стимулів і моделей для впровадження енергоефективних заходів.
- Викривлення ринків енергії через ПСО та регульовані тарифи.
- Відсутність моніторингу фактично досягнутої економії внаслідок впровадження енергоефективних заходів.
- Будівельні відходи практично не переробляються, інфраструктура утилізації відсутня.
- Будівельні матеріали з високим вмістом вуглецю (бетон, сталь, скло), відсутність пріоритету для екологічних альтернатив.
- Обмежене застосування принципів відстежуваності ланцюгів постачання будівельних матеріалів.

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ

- Стимули будівництва енергетично ефективного житла відсутні. Відсутність довгих дешевих кредитів стимулює попит і пропозицію на дешеве, а не енергоефективне житло.
- Низький рівень обізнаності населення, ОМС і замовників будівництва щодо сертифікації зеленого будівництва, зокрема, щодо його енерго- та ресурсоефективності, сталої забудови, можливостей використання матеріалів із відходів руйнувань і демонтажу будівель.
- Відсутність інституцій підтримки — спеціалізованих установ допомоги у сфері підвищення енергоефективності будівель, таких як "one-stop shops".
- Дефіцит персональної безпеки та загроза обстрілів стимулює будівництво бетонного стійкого до ударів житла, а не екологічного.
- Відсутність мотивації у постачальників енергоресурсів економити енергоресурси на стороні споживача.
- Брак демонстраційних проєктів, які би показували успішне використання перероблених відходів.

ФІНАНСОВІ

- Брак фінансових інструментів для домогосподарств і муніципалітетів.
- Адміністративно занижені тарифи на енергоресурси демотивують населення інвестувати в енергоефективність.
- Відсутність економічних стимулів для громадян, що отримують соціальну допомогу для реалізації енергоефективних заходів.
- ЕСКО-механізми не працюють у секторі ТКЕ (теплокомуненерго) через відсутність стимулів.
- Відсутність фінансових стимулів для підвищення конкурентоспроможності вторинних (перевикористаних) матеріалів порівняно з первинними.

Дорожня карта сталого відновлення

---

1. НОВЕ БУДІВНИЦТВО

Мета: Сприяння розвитку якісного, енергоефективного та сталого нового будівництва відповідно до сучасних європейських стандартів і внутрішніх потреб

1.1. Впровадження стандартів будівель із близьким до нульового споживанням енергії (NZEB) і будівель із нульовим рівнем викидів (ZEB)

- Випробування стандартів на громадських будівлях і об'єктах соціального житла з метою подальшого масштабування, внесення змін ДБНів і забезпечення подальшої відповідності стандартам ЄС.
- Забезпечення фінансового заохочення на пілотні проєкти за стандартами NZEB і ZEB, зокрема, через пільгові кредити та гранти.
- Визначення перехідного терміну, після якого вимоги за стандартом NZEB стануть обов'язковими.
- Підготовка та визначення перехідного періоду до прийняття оновленої Директиви ЄС 2024/1275 (Директива щодо енергетичної ефективності будівель), включно з підготовкою до впровадження нового європейського стандарту будівель із нульовим рівнем викидів (ZEB).
- Підготовка фахівців для реалізації будівництва за стандартами NZEB і ZEB шляхом розробки спеціальних навчальних програм і підвищення спроможності.
- Підготовка законодавчої бази для впровадження правил, спрямованих на скорочення викидів вуглецю протягом усього життєвого циклу будівель.
- Уточнення методики визначення енергетичної ефективності будівель із чинними національними стандартами у сфері енергоефективності, в тому числі, щодо застосування стандартів сімейства 52000.

1.2. Контроль якості будівництва та відповідності заявленим проєктним характеристикам

- Підвищення обізнаності проєктантів і девелоперів щодо використання та дотримання стандартів енергоефективності в будівництві, а також загальної обізнаності населення.
- Підвищення обізнаності ОМС щодо сертифікації зеленого будівництва і формування

вимог до забудовників на етапі виділення ділянок під забудову та введення об'єктів в експлуатацію.

- Посилення відповідальності за недотримання забудовником вимог до енергетичної ефективності при здачі будівлі в експлуатацію (якщо клас енергетичної ефективності будівлі в енергетичному сертифікаті, який розробляється при здачі будівлю в експлуатацію, відрізняється від зазначеного в проєктній документації).

1.3. Забезпечення дотримання Закону про енергоефективність щодо інформування власників і орендарів про рівень енергоефективності будівлі

- Посилення контролю за розміщенням сертифікату енергоефективності у доступному для споживачів місці через забезпечення дотримання п.10 ст. 7 Закону України "Про енергетичну ефективність будівель".
- Стимулювання операторами ринку покупців нерухомості до купівлі енергоефективного житла через посилення контролю за дотриманням п.2 ст. 25-1 Закону України "Про рекламу".
- Проведення моніторингу договорів оренди на предмет наявності інформації про клас енергоефективності будівлі задля забезпечення дотримання п. 4 ст. 8 ЗУ "Про енергетичну ефективність будівель".

1.4. Популяризація зеленої сертифікації на етапі проєктування житла для запуску ринку зеленого будівництва та демонстрації його переваг

- Проведення інформаційної кампанії для працівників ОМС щодо чинних систем сертифікації зеленого будівництва.
- Створення механізмів підтримки проєктів, що відповідають критеріям міжнародних систем оцінювання сталості (зокрема, LEED, BREEAM, DGNB).
- Реалізація пілотних проєктів зеленого будівництва у громадських і житлових будівлях, а також об'єктах соціального житла.
- Популяризація інструменту аналізу життєвого циклу (англ. Life Cycle Assessment, LCA) в будівництві.

1.5. Впровадження принципів циркулярної економіки в будівництві

- Забезпечення процесу приведення законодавства та нормативно-правової бази у відповідність до Регламенту ЄС 2024/3110 для гармонізації вимог до будівельної продукції, зокрема, щодо введення до обігу та використання вторинних матеріалів.
- Впровадження цифрових паспортів будівельних матеріалів для забезпечення прозорості, простежуваності походження та циркулярного потенціалу матеріалів.
- Розробка національної платформи сертифікації будівельних матеріалів за євростандартами, з початковим пілотуванням у кількох регіонах.
- Інтеграція критеріїв ремонтпридатності та повторного використання до державних стандартів і тендерних процедур на відбудову.
- Посилення ринкового нагляду та створення бази даних фальсифікованої та небезпечної будівельної продукції з обмеженням її використання.
- Запровадження програм підтримки інноваційних практик, зокрема, альтернативних матеріалів, 3D-друку, рішень для МСП у сфері сталої відбудови.

- Впровадження аудиту повторного використання матеріалів перед знесенням будівель, а також реєстрів матеріалів зі знесених об'єктів.
- Співфінансування пілотних проєктів будівництва житла за принципами циркулярної економіки, зокрема, через механізм публічно-приватного партнерства, залучення соціального інвестування, муніципальні бюджети та державні програми підтримки.
- Включення циркулярних критеріїв до публічних закупівель у будівництві з урахуванням життєвого циклу матеріалів і екологічних характеристик.

Рішення приймають: Верховна Рада України, Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство економіки України, Держпродспоживслужба, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, Державна інспекція архітектури та містобудування України, ОМС.

2. НАЯВНІ БУДІВЛІ

Мета: Скорочення потреби в енергії швидко здійсненими заходами.

2.1. Підвищення поінформованості населення про енергетичні характеристики будівель

- Запуск системи експрес-оцінювання енергоефективності будівель.
- Розробка та проведення розрахункової сертифікації енергоефективності наявної багатоквартирної житлової забудови до кінця 2027 року для інформування власників щодо енергетичних характеристик їхніх будівель.
- Регулювання споживання тепла – встановлення індивідуальних теплових пунктів (ІТП) на всіх багатоквартирних будинках, приєднаних до систем центрального тепlopостачання.
- Впровадження типових рішень ІТП для кожного стандартного типу будинків, теплоізоляція трубопроводів опалення та гарячого водopостачання.
- Стимулювання впровадження радіаторного обліку з регулюванням споживання – приладів-розподільвачів теплової енергії.
- Впровадження системи енергомоніторингу для безперервного аналізу енергоефективності будівлі.
- Запровадження інтегрованої інформаційної, технічної та фінансової допомоги громадянам через створення спеціалізованих установ допомоги, таких як "one-stop shops" для енергоефективності будівель. Створення щонайменше однієї такої установи в кожній області. Забезпечення охоплення послугами установ вразливих груп населення.

2.2. Впровадження фінансових стимулів для енергоефективних заходів і для заходів, що сприяють впровадженню проєктів ВДЕ на будівлях

- Продовження роботи Фонду енергоефективності шляхом щорічного виділення коштів із Державного бюджету України у розмірі не менше за 1 млрд. грн.
- Запровадження пільгового кредитування для реалізації енергоефективних заходів через Фонд Декарбонізації.
- Підтримка програм співфінансування на рівні регіонів і громад, револьверних фондів.
- Запровадження програми допомоги громадянам, що потребують соціального захисту (отримують житлові субсидії) на енергоефективні заходи.

2.3. Стимулювання встановлення відновлюваних джерел енергії для заміщення власних потреб будівель в енергоресурсах

- Відміна ПДВ на імпорتنі елементи на визначений період, якщо такі не виробляються в Україні.
- При збереженні субсидій і крос-субсидій на енергію для споживачів, надання дотації на енергію, вироблену із ВДЕ, у розмірі, співрозмірному з дотаціями на традиційні джерела енергії на населення (що надається через механізм ПСО та субсидії).
- Реформування плати за буріння свердловин для геотермальних теплових насосів.

2.4. Реконструкція наявних будівель і їхня адаптація під суспільні потреби

- Розроблення фінансового й юридичного механізму трансформування наявних будівель, які не використовуються за своїм призначенням, в соціальне житло з високими стандартами енергоефективності й інклюзивності, в тому, числі нежитлових приміщень в житлові.
- Підтримка розвитку інноваційних підходів до масштабної відбудови та реконструкції будівель, таких як промислове збірне виробництво.

2.5. Реформування системи ціноутворення в будівництві

Привести національні правила ціноутворення та звітності у будівництві до міжнародних стандартів.

Рішення приймають: Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство економіки України, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, ОМС.

ДОВКІЛЛЯ

Пропозиції підготували представники громадських організацій:

Екоклуб, Інформаційний центр "Зелене дос'є", Комітет аграрного, земельного та довкілля права НААУ, Лісові ініціативи і суспільство, Мережа захисту національних інтересів "ANTS", Міжнародна благодійна організація "Екологія-Право-Людина", Українська природоохоронна група, Фонд природи України, Центр екологічних ініціатив "Екодія", Центр економіко-правової аналітики, Austausch e.V., Basel Institute on Governance, Greenpeace Україна, International Institute for Sustainable Development, Громадської організації "Save Dnipro", WWF-Україна, Zero Waste Alliance Ukraine.

Стан сектору

У зв'язку з війною Росії проти України перед останньою постали безпрецедентні виклики у сфері захисту довкілля й екологічної безпеки. Довкіллеві та кліматичні питання мають крос-секторальне значення, зачіпаючи здоров'я населення, економіку, безпеку, просторове планування й євроінтеграційний курс держави. Водночас ці питання переважно залишаються на периферії уваги уряду. Екологічна політика розглядається як додаткове навантаження та зобов'язання і не інтегрується належним чином до процесів відновлення.

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів формально має важелі впливу на урядову політику в усіх секторах. Проте через брак інституційної спроможності, ресурсів і подекуди недостатність політичної ваги, воно не використовує ці важелі системно й ефективно. Розпочата інституційна реформа у сфері охорони довкілля, клімату й екологічної безпеки наразі не забезпечує реалізацію всіх принципів, визначених Конституцією України.

Відсутність послідовної стратегії збереження та відновлення екосистем призводить до ризиків незворотних втрат. Серед них — осушення боліт, руйнування степів, лісів, водних об'єктів і деградація природних територій, які мають стати першою чергою основою сталого відновлення країни, а не джерелом додаткових ресурсів.

Європейський курс України виключає можливість спрощення чи скасування таких інструментів, як оцінка впливу на довкілля (ОВД) чи стратегічна екологічна оцінка (СЕО). Проте впроваджені відступи у процедурі екологічних оцінок, практика "експериментального будівництва" й "експериментальних проєктів" без прозорих процедур і громадського контролю створили прикрі прецеденти, які порушують чинне законодавство і можуть мати довгострокові негативні наслідки для населення та довкілля.

Стан системи державного екологічного контролю також потребує системних змін. Слабка інституційна спроможність, дублювання та часто обмеженість повноважень, брак дієвих механізмів перевірки та контролю сприяють негативній практиці відсутності належної охорони довкілля. Це підсилюється нестачею надійних даних, зокрема, через ігнорування необхідності створення та збереження, фрагментованістю систем моніторингу, відсутністю прозорих механізмів залучення фінансування й ефективного управління коштами та складністю через різноманітність

сфер і, відповідно, спеціальних знань про елементи довкілля, що потребують охорони.

Разом із тим, із 2022 року в Україні відбулися важливі зрушення у сфері охорони довкілля: прийнято Закон про промислове забруднення, відповідно до якого незабаром пілотним суб'єктам господарювання мають почати видавати інтегровані довкіллеві дозволи (електронна система видачі інтегрованого дозволу перебуває у тестовому режимі); внесено зміни до нормативних актів, що регулюють питання моніторингу стану довкілля, ведеться робота щодо приведення підзаконних актів у відповідність до вимог ЄС; затверджено рамковий Закон про клімат, який визначає мету досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, а також закон, який передбачає відновлення системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів; ухвалено плани управління річковими басейнами тощо.

Масштабне знищення довкілля й екологічні злочини, включаючи екоцид, залишаються критичними наслідками російської агресії в Україні. Станом на початок червня 2025 року зафіксовано понад 8000 випадків шкоди довкіллю від війни зі **збитками понад 85 млрд. євро**, зокрема, через забруднення водних ресурсів, руйнування інфраструктури та лісові пожежі. Україна стала першою країною, яка масштабно розслідує такі злочини: тривають 15 кримінальних справ про екоцид і понад 200 – про воєнні злочини проти довкілля. Водночас національне законодавство щодо екоциду не відповідає сучасним реаліям і викликам, породженим війною. Зокрема, Кримінальний кодекс України потребує змін для забезпечення притягнення винуватих до відповідальності.

В умовах зміни клімату, зростання кількості надзвичайних ситуацій, ризиків для здоров'я людей і потреби подекуди швидкого, проте розумного відновлення інфраструктури, надзвичайно важливо забезпечити системне включення екологічної складової в усі рівні планування. Це передбачає залучення компетентних фахівців, проведення екологічних оцінок і застосування природоорієнтованих рішень і природоохоронних заходів. Тому Україна потребує чіткого алгоритму погодження проєктів відновлення з урахуванням екологічних критеріїв, впровадження обов'язкових «зелених» вимог, системного навчання громад щодо залучення екологічно орієнтованих інвестицій, а також належного фінансування та створення платформи для комунікації та підтримки у сфері зеленого відновлення.

Ключові бар'єри для сталого відновлення: довкіллева перспектива

ІНСТИТУЦІЙНІ Й УПРАВЛІНСЬКІ БАР'ЄРИ

- Недостатньо політичної волі та пріоритетизації питань захисту довкілля у державній політиці відновлення, що перешкоджає інтеграції екосистемного підходу й інших екологічних аспектів у міжсекторальне планування та відбудову.
- Слабка інституційна спроможність і управління державних органів влади й установ, зокрема, відповідальних за моніторинг і контроль, координацію й імплементацію екологічної політики.

РЕГУЛЯТОРНО-НОРМАТИВНІ БАР'ЄРИ

- Неефективність системи державного екологічного контролю: законодавчі прогалини, неможливість оперативного реагування на порушення через відсутність такої форми контролю в чинному законодавстві.

- Відсутнє визначення екосистемних послуг у законодавстві, відсутня методика обов'язкової економічної оцінки втрат екосистемних послуг природної території, що залучається до господарської діяльності, в оцінці проєктів відновлення та фінансуванні державних і приватних інвестиційних проєктів.
- Неналежне виконання чинного законодавства, в тому числі, законів про екологічні оцінки. Підміна або ж взагалі скасування оцінки впливу на довкілля спрощеними процедурами у відбудові критичної інфраструктури без забезпечення належної громадської участі.
- Проблеми з юридичною відповідальністю за погіршення стану довкілля, яка не відповідає стандартам і практикам ЄС.
- Відсутність нормативно-правового регулювання території Смарагдової мережі (Натура 2000) в Україні та відсутність механізмів оцінки впливу суб'єктів господарювання на такі території.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ БАР'ЄРИ

- Слабка спроможність громад ефективно залучати "зелені" інвестиції, що зумовлена відсутністю розвиненої державної системи зеленого фінансування та браком обізнаності й інституційної спроможності на місцевому рівні.
- Відсутність податкових інструментів стимулювання фінансування заходів з охорони довкілля й екологічної безпеки.

ТЕХНІЧНІ Й ІНФОРМАЦІЙНІ БАР'ЄРИ

- Відсутність єдиної інтегрованої системи моніторингу, нерегулярне оновлення даних у наявних системах і джерелах даних, брак аналітики й обмежений доступ до інформації для громадськості.

Дорожня карта сталого відновлення через довкілєву призму

---

1. МОНІТОРИНГ ДОВКІЛЛЯ Й ЕКОЛОГІЧНА ІНФОРМАЦІЯ: РЕГУЛЮВАННЯ ТА ДОСТУП

1.1. Забезпечення набрання чинності Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля"

- Внесення зміни до пункту 1 перехідних положень до Закону щодо термінів його набуття чинності, вказавши дату набрання його чинності 1 січня 2026 року.

1.2. Забезпечення реалізації Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля"

- Створення й імплементація адміністративного механізму управління системою моніторингу довкілля (повітря, води, радіаційного фону), зокрема, розглянути можливість створення Агентства моніторингу довкілля.

- Розробка механізмів фінансування розбудови та/чи модернізації систем моніторингу та навчання спеціалістів.
- Приведення у відповідність обладнання систем моніторингу відповідно до стандартів європейської системи моніторингу.
- Створення єдиної системи збору й обробки даних і оповіщення населення через якісну координацію всіх суб'єктів моніторингу довкілля в Україні.

1.3. Створення повноцінної системи доступу до екологічної інформації та забезпечення якісної взаємодії з усіма розпорядниками екологічної інформації під головуванням Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів

- Інформування ЦОБВ і інших розпорядників екологічної інформації про наявність у них екологічних даних і контроль за зобов'язанням надання доступу до них відповідно до національного законодавства.
- Посилення управлінського апарату в органах влади для підвищення спроможності працювати з екологічною інформацією та забезпечення безперешкодного надання такої інформації на запит громадян.
- Забезпечення безперешкодного доступу до екологічної інформації під час воєнного стану, крім інформації про місце розташування військових об'єктів.
- Публікація екологічної інформації в форматі відкритих даних як фундамент участі громадськості.

Рішення приймають: Верховна Рада України, Комітет ВРУ з питань екологічної політики та природокористування, розпорядники екологічної інформації, Кабінет Міністрів України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство цифрової трансформації України, Уповноважений ВРУ з прав людини.

2. ЕКОЛОГІЧНІ ОЦІНКИ

2.1. Гарантування реалізації проєктів відбудови з дотриманням правил ОВД і CEO у воєнний та повоєнний час

- Неприпустимість відступів у процедурі екологічних оцінок у відбудові.
- Посилення інституційної спроможності ОМС і Міндовкілля, підсилення фахової спроможності та навчання.
- Забезпечення на державному та регіональному рівнях у кожній територіальній громаді фахівців, які мають знання та практичний досвід проведення стратегічної екологічної оцінки (CEO) й ОВД.

2.2. Вдосконалення інструменту ОВД

- Покращення якості ОВД через вдосконалення реєстру ОВД, розроблення чіткої процедури післяпроєктного моніторингу та контролю, розроблення секторальних методик для проведення оцінок під час ОВД і CEO.
- Забезпечення проведення ОВД до стадії розвідки та до отримання дозвільних документів на надрокористування.
- Розробка методики обрахунку кумулятивного впливу на довкілля та системи відсте-

ження змін у довкіллі у динаміці, що передбачає врахування сукупного впливу різних джерел навантаження (промисловість, транспорт, агросектор тощо) та застосування сучасних інструментів для постійного спостереження за екологічними змінами (датчики, дистанційне зондування, аналітичні платформи).

2.3. Вдосконалення інструменту СЕО

- Активізація СЕО на етапі містобудування та відведення земельних ділянок під ті чи інші потреби.
- Включення у додаток 4 (Зразок пояснювальної записки) необхідності зазначення інформації про результати СЕО в окремому розділі пояснювальних записок до НПА Кабміну.
- Покращення якості СЕО через вдосконалення реєстру СЕО, уточнення процедури постпроектного моніторингу та контролю, розроблення секторальних методик для проведення оцінок під час СЕО.
- Розроблення Міністерством охорони здоров'я методики проведення СЕО.

2.4. Запровадження нового виду екологічної оцінки – "Оцінка впливу на території Смарагдової мережі (Натура 2000)"

- Оцінка будь-яких видів планованої діяльності на території Смарагдової мережі (Натура 2000).

2.5. Впровадження Таксономії ЄС в Україні через імплементацію принципу Do No Significant Harm (DNSH) у програмах і проєктах відновлення України від наслідків війни

- Розробка інструкцій для застосування принципу DNSH в умовах війни, що відповідає зобов'язанням передбаченими Планом України й Ukraine Facility.
- Інтеграція принципу DNSH для проєктів відновлення до цифрової платформи відновлення DREAM як додатковий елемент, що посилює конкурентоздатність проєктів для фінансування.
- Розробка та прийняття рамкового законопроєкту у відповідності до [Регламенту ЄС 2020/852](#) "Про створення рамкових умов для сприяння сталому інвестуванню" з урахуванням принципу DNSH після завершення дії Ukraine Facility.

Рішення приймають: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство економіки України.

3. ДЕРЖЕКОКОНТРОЛЬ І ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОГІРШЕННЯ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ

3.1. Затвердження стратегії державного екологічного контролю

- Розробка спільного й узгодженого бачення між усіма зацікавленими сторонами сфери охорони довкілля щодо мети екологічного контролю – запобігання погіршення стану довкілля (стаття 66 Конституції України).

3.2. Прийняття Закону "Про державний екологічний контроль" № 3091 і впровадження відповідальності за погіршення стану довкілля

- Активізація роботи із прийняття проєкту Закону "Про державний екологічний контроль" Верховною Радою України.

- Розробка підзаконних НПА, які допоможуть якісно впровадити Закон України "Про державний екологічний контроль".
- Проведення системних навчань із метою якісного впровадження реформи державного екологічного контролю.
- Внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України з метою підвищення юридичної відповідальності за погіршення стану довкілля.
- Розробка проєктів законів, якими транспонується та впроваджується екологічна відповідальність (Директива 2004/35) і кримінальна відповідальність за погіршення стану довкілля (Директива 2024/1203).
- Передбачення внесення змін до Кримінального кодексу України статті 96–3 про застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру щодо кримінальних правопорушень проти довкілля.

Відповідальні за прийняття та впровадження рішень: Кабінет Міністрів України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство зовнішніх відносин, Верховна Рада України та відповідні комітети, Національна школа суддів України, Тренінговий центр прокурорів України, Академія національної поліції України, Національна агенція державної служби України, ЗВО, установи судових експертиз.

ЕКОНОМІКА

Пропозиції підготували представники громадських організацій:

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, Інститут розвитку національної економіки, Центр екологічних ініціатив "Екодія", Центр економічної стратегії, CEE Bankwatch, DiXi Group, Helvetas, People in Need, Razom We Stand, ReThink, WWF-Україна, а також експерти: ДП "Укрпромзовнішекспертиза", Інститут економіки і прогнозування НАН України, Оксфордський університет, Офіс зеленого переходу, Технічний університет Ейндговена

Стан сектору та можливості трансформації

Відбудова України відбувається в умовах глибоких структурних змін, що потребують не лише підтримки економіки військового часу та відбудови зруйнованого, а і планування трансформації економіки відповідно до нових викликів і європейських стандартів. Обмежений доступ до фінансів, брак робочої сили, критична потреба в модернізації наявних виробництв і формування системної промислової політики — все це формує контекст, у якому сталий розвиток економіки стає стратегічним завданням.

Протягом останніх п'яти років в Україні почали діяти окремі елементи промислової політики, зокрема, урядова програма "Доступні кредити 5–7–9", механізми державного стимулювання створення та розвитку індустріальних парків. Водночас бракує цілісної політики та підходів. Під час повномасштабної війни в Україні розвинулось потужне оборонне виробництво. 2025 року було здійснено перший експорт біометану до ЄС — приклад того, як нові галузі починають інтегруватися до європейського енергетичного простору. Паралельно триває реформування системи публічних інвестицій. Також ведеться робота над запровадженням елементів зеленої таксономії ЄС і механізмів сталого фінансування, які мають стати основою для економічної відбудови. Водночас ці ініціативи поки що залишаються фрагментованими та потребують інтеграції до цілісної стратегії, узгодженої з європейськими рамковими документами у сфері кліматичної й індустріальної політики.

Сталий розвиток вимагає переосмислення ресурсокористування, переходу до економіки з високою доданою вартістю й інтеграції до європейських і глобальних ланцюгів постачання. Це означає не лише модернізацію наявних виробництв, а і створення нових промислових кластерів, здатних виробляти конкурентоспроможні товари, у тому числі, на основі зеленої енергетики, smart-рішень, енергоефективних і "чистих" технологій.

У цьому контексті важливо враховувати рамкові ініціативи Європейського Союзу, зокрема, Угоду про чисту промисловість ([Clean Industrial Deal](#)), Європейську зелену угоду ([European Green Deal](#)) і Регламент "Про промисловість з нульовим викидом парникових газів" ([Net-Zero Industry Act](#)), які визначають напрям розвитку промисловості в регіоні на найближчі десятиріччя. Включення України до цього процесу вимагає стратегічного бачення, адаптації регуляторних підходів, інвестицій в інфраструктуру та людський капітал. Паралельно варто

вибудовувати власну індустріальну візію, яка враховує специфіку національного контексту, воєнні ризики та потребу в довгостроковій економічній безпеці.

Україна володіє рядом стратегічних переваг: доступ до критичних ресурсів, спільний кордон з Європейським Союзом і наявність угоди про вільну торгівлю з ЄС, наявність науково-освітнього потенціалу, базова енергетична інфраструктура. Проте реалізація цього потенціалу потребує цілеспрямованих зусиль з боку державних інститутів, громад, бізнесу та міжнародних партнерів, особливо в питаннях модернізації регуляторного середовища, залучення інвестицій і розвитку людського капіталу. При цьому засадничим елементом залишається відповідність до вимог європейського ринку — зокрема, у сфері екологічних стандартів, ресурсоефективності та прозорості.

Зелений перехід має розглядатися як інструмент структурної трансформації, конкурентоспроможності та безпеки, а не лише як кліматична політика чи виклик. Це можливість перейти від сировинної до високотехнологічної моделі економіки. Інвестиції у виробництво енергетичного обладнання, акумуляторів, smart grid-рішень, біометану та громадського транспорту — це лише частина спектра нових напрямів, де Україна може запропонувати унікальну цінність для відновлення власної економіки, зміцнення ланцюжків постачання Європи та глобального ринку.

Ключові бар'єри для модернізації та розвитку нових секторів

ІНСТИТУЦІЙНІ ТА СТРАТЕГІЧНІ БАР'ЄРИ

- Відсутність інтегрованої національної промислової політики та державної стратегії розвитку галузей економіки.
- Недостатня інтеграція питань економічної безпеки та реіндустріалізації до державної політики.

ФІНАНСОВІ ОБМЕЖЕННЯ

- Відсутність доступу до довгострокових і дешевих фінансів.
- Недостатній розвиток інструментів державної підтримки (гарантії, співфінансування).
- Імпортні мита на компоненти, що необхідні для запуску локальних виробництв.

ІНФРАСТРУКТУРНІ БАР'ЄРИ

- Недостатній розвиток інфраструктури наявних індустріальних парків (земля, електроенергія, логістика).
- Низька пропускна здатність електромереж і складність та вартісність приєднання до них.
- Висока вартість логістики та довгі терміни доставки імпортного обладнання (з повним авансом).

РИНКОВІ ТА РЕГУЛЯТОРНІ ДИСПРОПОРЦІЇ

- Ринкові деформації: тарифи, які нижче за реальну вартість ресурсів.
- Відсутність цілісної системи державної допомоги для стимулювання інвестицій у виробничі потужності: податкові пільги, спеціальні економічні зони, визначені пріоритетні галузі.

- Неефективна робота регуляторних органів, включно з наглядом за стандартами продукції на внутрішньому ринку, надмірна зарегульованість, корупція.

КАДРОВІ Й ОСВІТНІ ВИКЛИКИ

- Нестача спеціалістів з інженерним, екологічним, управлінським профілем і висококваліфікованих виробничих професій.
- Брак сучасних освітніх програм, R&D-інфраструктури та зв'язку науки із промисловістю.
- Відсутня повноцінна система освіти для дорослих.
- Слабка професійна та професійно-технічна освіта.

ІНФОРМАЦІЙНА ЗАКРИТІСТЬ

- Обмежений доступ до статистичних і геологічних даних, зокрема, щодо критичних мінералів.
- Відсутність прозорої дозвільної системи та системи моніторингу.

БЕЗПЕКОВІ Й ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ

- Безпекові ризики — ключовий фактор для залучення інвесторів.
- Неврегульоване поводження з військовими і будівельними відходами.
- Брак сучасної системи управління відходами й їхнього відновлення.

Дорожня карта сталого відновлення

---

1. РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ В РАМКАХ "CLEAN INDUSTRIAL DEAL"

Мета: Створення основи для конкурентоспроможної, низьковуглецевої й інноваційної промисловості через формування промислової політики, орієнтованої на енергетичний перехід, екологічну сталість і регіональний розвиток.

1.1. Розробка та впровадження цілісної промислової політики України, спрямованої на досягнення структурних змін в економіці

- Визначення центрального органу виконавчої влади, відповідального за формування та реалізацію промислової політики.
- Розробка національної стратегії промислової політики з фокусом на технологічну модернізацію, зелену трансформацію, високу додану вартість і інституційну спроможність реалізації такої стратегії.
- Розробка набору фінансових інструментів для стимулювання розвитку виробництва, включно з доступом до пільгового фінансування та гарантій, для чого потрібна тісна співпраця з МФО.
- Підтримка вуглецеємних і моноіндустріальних громад у процесі декарбонізації через програми диверсифікації економіки.
- Забезпечення підготовки якісних інвестиційних проєктів, зокрема через Програму підготовки проєктів (англ. Project Preparation Facility).

1.2. Розвиток промислової бази в Україні

- Масштабування діяльності Інноваційного фонду на "зелені" проєкти цивільного призначення (наприклад, обладнання для ВДЕ).
- Підтримка урядом патентування, захисту інтелектуальної власності та нових розробок.
- Розроблення механізмів підтримки інноваційного виробництва.
- Укладання нових угод про зони вільної торгівлі для забезпечення попиту на українські «зелені» промислові товари.
- Відкриття даних і спрощення доступу до них для промисловців і інвесторів.
- Підтримка локалізації переробки критичних мінералів в Україні: в угодах про видобуток визначити, що принципом такої діяльності має бути максимальна переробка мінералів і створення доданої вартості в Україні.

1.3. Розробка стандартів сталого виробництва

- Впровадження ESG-критеріїв і таксономії ЄС до практики банківського фінансування промислових проєктів.

2. МОДЕРНІЗАЦІЯ НАЯВНОГО ВИРОБНИЦТВА

Мета: Декарбонізація, підвищення енергоефективності та сталості виробничих процесів через модернізацію і впровадження інноваційних технологій.

2.1. Впровадження найкращих доступних технологій і методів управління (НДТМів)

- Розроблення та впровадження моделі співфінансування впровадження НДТМів за прикладом країн Європейського Союзу, коли підприємства, що впроваджують НДТМи раніше терміну, що вимагається законом, можуть претендувати на фінансову підтримку.
- Забезпечення цільового використання коштів екологічного податку для підтримки проєктів модернізації виробництв і впровадження НДТМів.
- Оновлення Постанови КМУ від 17 вересня 1996 р. № 1147 "Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів" із урахуванням потреби фінансування НДТМів і впровадження заходів із декарбонізації.

2.2. Впровадження моніторингу на джерелах викидів

- Впровадження обов'язкового встановлення автоматизованих систем моніторингу на джерелах викидів для всіх категорій підприємств.
- Забезпечення доступу до даних моніторингу для громадськості та контролюючих органів.

2.3. Розвиток циркулярної економіки у промисловості

- Підвищення спроможності ЦОВВ, відповідального за політику циркулярної економіки (Мінекономіки), забезпечення ресурсами для роботи над розробкою та впровадженням відповідних політик і забезпечення координації роботи з іншими ЦОВВами.
- Затвердження державних стандартів для забезпечення розвитку циркулярного виробництва.
- Розробка національної системи екологічних декларацій продукції (англ. Environmental Product Declarations, EPD) для будівельних матеріалів українського виробництва.

- Оновлення освітніх програм з урахуванням найкращих практик циркулярної економіки в різних галузях.
- Реалізація пілотних проектів циркулярного виробництва за підтримки ЄС (міжнародна співпраця).

Рішення приймають: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство розвитку громад та територій України.

ЕНЕРГЕТИКА

Пропозиції підготували представники громадських організацій:

Асоціація "Енергоефективні міста України", Всеукраїнська агенція інвестицій та сталого розвитку, Екоклуб, Центр екологічних ініціатив "Екодія", DiXi Group, Energy Act for Ukraine Foundation, Energy Transition Coalition, Greenpeace Україна, Razom We Stand, RePower Ukraine Foundation

Стан сектору

Війна Росії проти України спричинила масштабні руйнування енергетичної інфраструктури та поставила під загрозу сталість постачання електроенергії, тепла й інших базових послуг. У цих умовах дедалі більш актуальним стає питання не лише відновлення систем, а й їхньої трансформації відповідно до принципів стійкості, безпеки й енергетичної незалежності.

Одним із важливих напрямів в електроенергетиці, що набуває нового значення, є перехід від генерації на викопному паливі, зокрема, вугіллі, до генерації на основі відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). У фокусі дедалі більш часто опиняється розподілена генерація — мережа відносно невеликих об'єктів, розташованих у межах громад або на підприємствах, здатних покривати власне споживання та, за потреби, генерувати надлишок для мережі. Такий підхід все більше розглядається як ефективна відповідь на загрози енергетичної безпеки й як інструмент підвищення енергетичної автономії громад.

Розвиток розподіленої генерації відкриває нові можливості для громад, особливо у контексті критичної інфраструктури. Встановлення сонячних електростанцій на муніципальних будівлях або об'єктах комунального господарства дає змогу забезпечити електроенергією найбільш необхідні функції, навіть у разі обмеженого доступу до централізованих мереж. У багатьох випадках такі проєкти вже є фінансово доцільними: терміни окупності **становлять** 3–5 років.

На цьому тлі змінюється і структура споживання теплової енергії. За останні десятиріччя кількість користувачів централізованого тепlopостачання (ЦТ) істотно зменшилась, а в окремих містах такі системи припинили своє існування. Причиною цього є неефективна державна тарифна політика, що призвела до відсутності інвестицій в галузь. Разом із тим, використання новітніх технологічних рішень, у тому числі, ВДЕ в системах централізованого тепlopостачання, може бути дуже ефективним, проте такі заходи не мають підтримки на рівні держави. А, отже, говорити про зелене реформування ЦТ зарано. Такі процеси, з одного боку, створюють виклики для традиційних моделей генерації та розподілу тепла, а, з іншого, — відкривають простір для локальних рішень, таких як малі когенераційні установки, теплові насоси та/або гібридні системи з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ).

При цьому досвід окремих міст демонструє, що навіть в умовах обмежених ресурсів можливе ефективне управління енергетичною інфраструктурою. Завдяки модернізації тепломереж, повному обліку споживання, оновленню обладнання та співпраці з міжнародними донорами деякі муніципалітети досягли фінансової сталості у своїх енергетичних підприємствах. Такі

приклади свідчать про наявність практичних моделей для впровадження більш стійкої енергосистеми на місцевому рівні.

Однак процес змін залишається неоднорідним. Складнощі з фінансуванням, технічний стан мереж і інші бар'єри значно ускладнюють розгортання стійкої розподіленої генерації в масштабах країни. У такій ситуації важливо враховувати як потенціал місцевих ініціатив, так і системні обмеження, що впливають на темпи й ефективність відбудови енергетичного сектору.

Ключові бар'єри для сталої відбудови

БЕЗПЕКОВІ ЗАГРОЗИ:

- Пошкодження інфраструктури, ризики подальших атак на об'єкти енергетики.
- Потенційна несталість постачання газу.

ФІНАНСОВІ БАР'ЄРИ:

- Заморожені тарифи, відсутність механізмів повернення інвестицій, а, отже, відсутність мотивації інвестувати в енергоефективність і ВДЕ.
- Обмежене фінансування державних програм підтримки сталої енергетики.
- Обмежений доступ до фінансів для муніципалітетів (вимоги МФО до мінімального обсягу проєктів).
- Розрив між потребами та поточними інвестиціями в секторі.
- Обмежена доступність нових технологій, у тому числі, через високу вартість капітальних інвестицій.

РЕГУЛЯТОРНІ ПРОБЛЕМИ:

- Непрозоре тарифоутворення, відмова включати інвестиційні складові.
- Відсутність цілісної стратегії розвитку тепlopостачання й єдиних правил для всіх.

ІНСТИТУЦІЙНІ Й УПРАВЛІНСЬКІ БАР'ЄРИ:

- Послаблення децентралізації: прийняття деяких рішень змістилося з місцевого на регіональний і державний рівень.
- Брак компетентного персоналу через війну.

ТЕХНІЧНІ ОБМЕЖЕННЯ:

- Недостатній розвиток систем управління попитом і балансування ВДЕ.
- Проблеми на рівні операторів ОСР, втрата прибутків від розподілу.
- Зношена інфраструктура, високі втрати в теплових мережах (до 30 %).
- Відсутність якісного нагляду за проєктами та неякісна проєктна документація.

ПОПУЛІЗМ І ПОЛІТИЧНА ІНЕРЦІЯ:

- Відсутність достатніх і ефективних стимулів для реформи системи тепlopостачання.

ДАНІ Й АНАЛІТИКА:

- Брак відкритих даних для стратегічного планування.
- Недоступність прогнозів щодо обсягів імпорту/експорту електроенергії.

Дорожня карта сталого відновлення

1. РОЗПОДІЛЕНА ГЕНЕРАЦІЯ З ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ (ВДЕ)

Мета: Розвиток розподіленої генерації з відновлюваних джерел енергії та масштабування таких проєктів для підвищення стійкості громад і енергетичної системи України.

1.1. Підтримка розвитку розподіленої генерації із ВДЕ на об'єктах критичної інфраструктури

- Оновлення методології тарифоутворення на послуги критичної інфраструктури, яка би мотивувала встановлення генерації із ВДЕ (приклад: СЕС/ВЕС на водоканалах і лікарнях).
- Підтримка державними банками малих і середніх муніципалітетів для залучення міжнародної фінансової допомоги для впровадження проєктів ВДЕ на об'єктах критичної інфраструктури.
- Підтримка пілотних проєктів ВДЕ через державно-приватні партнерства як потенційно ефективний механізм співпраці громади та бізнесу.

1.2. Державна підтримка розвитку механізму самовиробництва (активного споживача)

- Скасування або перегляд (збільшення) граничних цін (прайс кепів) на різних сегментах ринку електричної енергії.
- Синхронізація законодавчих актів, які описують концепцію активного споживання: Правила роздрібного ринку електричної енергії; Кодекс систем розподілу; Закон України "Про альтернативні джерела енергії"; Закон України "Про ринок електричної енергії"; Порядок продажу та обліку електричної енергії, виробленої активними споживачами, і розрахунків за неї.
- Забезпечення НКРЕКП системної роботи та координації з операторами систем розподілу, постачальниками послуг комерційного обліку й електропостачальниками щодо реалізації заходів, необхідних для роботи активних споживачів.
- Створення покрокової інструкції регулятором (НКРЕКП) щодо застосування механізму самовиробництва для підприємств, які обслуговують об'єкти критичної інфраструктури.
- Перегляд обсягів електричної енергії, яку активний споживач може відпускати в мережу за механізмом самовиробництва в бік збільшення обсягів можливого відпуску.
- Забезпечення в законодавстві гнучкості щодо організаційно-правових форм енергетичних спільнот, передбачивши можливість їхнього функціонування у форматі кооперативів, асоціацій, товариств з обмеженою відповідальністю або інших юридичних осіб. При цьому слід зобов'язати, щоби внутрішні документи таких спільнот гарантували демократичний контроль, відкриту участь, соціальну орієнтацію діяльності й обов'язковий механізм реінвестування прибутку у розвиток інфраструктури чи соціальні потреби громади.
- Забезпечення інтеграції вже наявних інструментів енергетичної децентралізації (механізм активного споживача, агрегація, малі системи розподілу) до загального правового та політичного контексту розвитку енергетичних спільнот із можливим створенням національної програми підтримки.

- Продовження Державної програми "Доступні кредити 5-7-9 %" для фінансової підтримки на придбання сонячних і вітрових електростанцій, а також обладнання для накопичення електричної енергії.

1.3. Розробка та реалізація муніципальних енергетичних планів (МЕПів)

- Запровадження системи "енергетичних консультантів" для громад і інших зацікавлених сторін для допомоги з ідентифікацією потенційних проєктів, аналізом енергоспоживання, розробкою технічних завдань, техніко-економічних обґрунтувань, супроводом у реалізації проєктів і пошуком фінансування.
- Моніторинг наявності та мапування місцевих енергетичних планів, встановлених у них цілей, основних показників і звітів про їх реалізацію.
- Експертна підтримка громад у підготовці проєктів для фінансування: інвестиційних проєктів, ТЕО і проєктно-кошторисної документації для найбільш перспективних проєктів з енергоефективності та ВДЕ.
- Покращення якості документації, робіт і відповідного державного нагляду, зокрема, через підтримку діяльності енергоменеджерів.
- Спрощення Методики по розробці МЕПів, і включення до неї кліматичної складової.
- Регулярне проведення навчальних програм/курсів/тренінгів для представників громад щодо впровадження та реалізації заходів з енергоефективності та ВДЕ.

Рішення приймають: Міністерство економіки України, Міністерство енергетики України, Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство фінансів України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України (ДАЕЕ), ОМС

2. СЕКТОР ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ

Мета: Підвищення ефективності та розвиток/збереження централізованих систем теплопостачання з закладанням умов для подальшої відмови від викопного палива на користь ВДЕ.

2.1. Встановлення економічно обґрунтованих тарифів

- Встановлення прозорих тарифів, які стимулюють виробника інвестувати у підвищення ефективності/розвиток теплової системи та водночас захищають споживача від недобросовісної ціни монополіста.
- Оновлення методології тарифоутворення, яка би забезпечувала зацікавленість виробників у проведенні енергоефективних заходів у своїх мережах.
- Оновлення методології тарифоутворення, яка би мотивувала виробників використовувати технології генерації теплової енергії із ВДЕ.

2.2. Забезпечення цільового фінансування на модернізацію підприємств/інфраструктури у сфері теплопостачання

- Запуск і наповнення кредитних, грантових, державних програм (наприклад, через Фонд декарбонізації)

2.3. Підвищення ефективності використання тепла в будівлях з ІТП і локальних системах теплопостачання

- Створення умов для розвитку нового сектору послуг – обслуговування ІТП і інших видів послуг, які підвищують ефективність роботи локальних систем теплопостачання

ня. Йдеться про новий вид діяльності з вільним ринковим ціноутворенням, тобто без втручання регулятора.

- Підтримка розвитку декарбонізації в секторі, в тому числі, шляхом використання геотермальної енергії для опалення на основі мережевого застосування теплових насосів.

2.4. Створення передумов для розвитку центрального тепlopостачання за єдиними правилами

- Підготовка спрощеної та прозорої системи виходу на ринок нових виробників теплової енергії.

2.5. Захист споживача

- Оприлюднення фінансової звітності виробників теплової енергії й об'ємів розмірів компенсації різниці в тарифах, отриманих від бюджетів усіх рівнів.
- Доопрацювання наявної системи цільових адресних субсидій споживачам: усі мало-забезпечені домогосподарства сплачують комунальні послуги в повному обсязі та мають стимули інвестицій в енергоефективність і ВДЕ.
- Проведення масової, комплексної інформаційної кампанії у сфері тепlopостачання для зменшення ризиків неплатежів при підвищенні ціни.

2.6. Проведення пілотних проєктів модернізації гарячого водопостачання

- Опрацювання та впровадження проєктів модернізації системи ГВП у багатоповерхових будинках із метою переходу на нагрів води в літній період за рахунок ВДЕ.

Рішення приймають: Міністерство енергетики України, Міністерство розвитку громад та територій України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), ОМС

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Пропозиції підготували представники громадських організацій:

Міжнародна благодійна організація "Інформаційний центр "Зелене досє", Центр екологічних ініціатив "Екодія", Громадська організація "Екосмарт", CEE Bankwatch, Eurogroup for Animals, WWF-Україна, а також експерти: Офіс зеленого переходу.

Стан сектору

Сільське господарство постало перед серйозними викликами, зумовленими повномасштабним вторгненням, забрудненням і замінуванням земель, зміною клімату, необхідністю впровадження великого обсягу реформ і адаптації до стандартів ЄС у рамках євроінтеграційного курсу. Відновлення агросектору має бути не лише економічно відповідальним, а і таким, що забезпечує екологічну безпеку та стійкість у середньо- і довгостроковій перспективі.

Аграрна модель України є багаторівневою. До початку повномасштабного вторгнення загальна площа сільськогосподарських земель в Україні складала близько 41,3 млн. га, а вже 2024 року доступна до використання площа становила менше 33 млн. га. За різними оцінками 6–8 млн. га складають заміновані землі та такі, що знаходяться на окупованих територіях або на територіях, де ведуться активні бойові дії. За структурою близько чверті сільськогосподарських земель обробляються агрохолдингами (від 5 тис. га) і ще чверть – це особисті селянські господарства (ОСГ) і мікровиробники (до 50 га). Основна частина сільськогосподарських земель зосереджена в руках малих і середніх агровиробників, які складають основу економіки та забезпечують продовольчу безпеку України, та бачимо тенденції до зростання масштабу господарств і консолідації земельних ділянок.

Попри значний потенціал аграрний сектор України стикається з низкою системних викликів. Відсутність цілісного бачення аграрної політики, монополізація ринку, тинізація дрібного виробництва й екологічні ризики залишаються основними бар'єрами для розвитку. Законодавча база залишається фрагментованою, а процес адаптації до європейських стандартів — повільним і вибіркоким. Україна суттєво відстає в імplementації низки ключових положень ЄС, серед яких — Нітратна, Оселищна та Пташина директиви, Регламент щодо запобігання вирубці лісів (EUDR), а також вимоги до добробуту тварин, що є необхідними для експорту та руху в напрямі членства в ЄС.

З важливих позитивних зрушень – схвалення у листопаді 2024 року Кабінетом Міністрів Стратегії сільського господарства та сільського розвитку до 2030 року, яка підготовлена з урахуванням вимог ЄС, зокрема, Спільної аграрної політики, в межах євроінтеграційного процесу. Одна зі стратегічних цілей стратегії – кліматично орієнтоване сільське господарство, що включає пом'якшення наслідків зміни клімату й адаптація до них, розвиток органічного виробництва, циркулярної біоекономіки, запобігання втраті біорізноманіття.

Завдяки підтримці міжнародних партнерів розпочато оцінку вразливості сільського господарства до зміни клімату, що дасть основу для стратегічного документу з адаптації агросектору та

впровадженні заходів із підтримки екологічних практик. Також розпочато дослідження щодо скорочення викидів парникових газів і збільшення поглинання вуглецю в аграрному секторі.

Крім цього, 2023 року розпочато ведення державних реєстрів органів сертифікації й операторів у сфері органічного виробництва й обігу органічної продукції відповідно до законодавства України. Наразі у Верховній Раді України зареєстровано законопроект, спрямований на приведення Закону України "Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції" у відповідність до положень Регламенту Європейського парламенту та Ради (ЄС) № 2018/848 від 30 травня 2018 року.

У процесі відновлення відкривається унікальне вікно можливостей для трансформації агро-сектору в бік сталого, екологічно дружнього та соціально орієнтованого розвитку. Сільське господарство може уможливити скорочення викидів парникових газів від спалювання викопного палива за рахунок сталих практик використання рослинних решток, побічних продуктів тваринництва й іншої агросировини, а збереження та покращення якості ґрунтів може перетворити орні землі із джерела викидів парникових газів на джерело поглинання вуглецю, сприяючи досягненню кліматичної нейтральності. Для цього необхідна налагоджена співпраця всіх стейкхолдерів, цілеспрямована політика, інтеграція екологічних стандартів до програми підтримки, а також активна робота з мікро- та малими виробниками, які часто залишаються поза фокусом державної політики, проте мають потенціал стати основою сталої трансформації.

Ключові бар'єри для сталого відновлення

ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ПОЛІТИЧНІ БАР'ЄРИ

- Відсутність системного діалогу між стейкхолдерами щодо бачення аграрної політики та розвитку галузі.
- Затримка у гармонізації законодавства з ЄС.
- Ігнорування мікро- та малих виробників у політиках і плануванні.
- Відсутність контролю за дотриманням екологічного законодавства у державних і міжнародних програмах підтримки.

ЕКОНОМІЧНІ ТА ФІНАНСОВІ БАР'ЄРИ

- Нерівний доступ до фінансування (регіональний дисбаланс, малий обіг у фермерів).
- Висока вартість переходу на екологічно дружні технології, відсутність підтримки в перехідний період.
- Складність залучення інвестицій у нові технології й екологічні практики.
- Недостатність державної підтримки зі зменшення викидів і адаптації до зміни клімату.

СТРУКТУРНІ ТА РИНКОВІ БАР'ЄРИ

- Концентрація земель у великих господарствах, витіснення дрібних виробників через укрупнення господарств.
- Тінізація діяльності мікро- та малих господарств.
- Відсутність кооперації між малими виробниками.

- Проблеми з залученням молоді та жінок до ведення агробізнесу.
- Непропорційний вплив мобілізації на малі господарства.

ОСВІТНІ Й ІНФОРМАЦІЙНІ БАР'ЄРИ

- Низька екологічна обізнаність малих і середніх виробників.
- Відсутність механізмів поширення знань про сталу практику й адаптацію до зміни клімату.
- Відсутність комунікаційної кампанії національного рівня щодо переваг реєстрації, екологічного виробництва, кооперації.

ЕКОЛОГІЧНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ

- Руйнування екосистем: розорювання луків, самосійних лісів, степів, прибережних захисних смуг, пасовищ, водно-болотних угідь, русел і заплав малих рік.
- Ігнорування альтернативних рішень у контексті зміни клімату (наприклад, зрошення — єдине запропоноване рішення).
- Постійне відкладання впровадження європейських регуляцій, дотичних до охорони довкілля (Оселищна та Пташина, Нітратна Директиви, Регламент ЄС проти знеліснення тощо)
- Відсутність належної інфраструктури для зберігання гною й утилізації побічних продуктів тваринного походження, що не призначені для споживання людиною.

Дорожня карта сталого відновлення

1. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Мета: Інтеграція сталих підходів у розвиток сільського господарства та сільських територій через узгоджену політику, підтримку виробників і дотримання екологічних стандартів.

1.1. Налагодження регулярного стратегічного діалогу на національному рівні щодо сталого розвитку сільського господарства в контексті євроінтеграції

- Регулярні діалоги для врахування інтересів стейкхолдерів різного рівня та різних дотичних секторів, включно із представниками агровиробників, сільських територій, довкіллєвих організацій.

1.2. Узгодити пріоритетні напрями роботи в галузі сільського господарства та розвитку сільських територій з іншими галузевими стратегічними документами, зокрема:

- Концепцією Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель (у частині використання земель і зменшення рівня розораності).
- Національним планом з енергетики та клімату (у частині зменшення викидів парникових газів).
- Стратегією екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року (у частині збереження та підтримки біорізноманіття).

1.3. Моніторинг і контроль агровиробничої діяльності на відповідність чинному екологічному законодавству (яке буде змінюватися в рамках євроінтеграційних процесів)

- Контроль за дотриманням чинного законодавства агровиробниками, які отримують державну підтримку.
- Розробка механізмів/інструментів підтримки агровиробників для впровадження сталих практик у сільському господарстві у перехідний період.
- Адаптація та впровадження вимог до управління фермерським господарством (англ. statutory management requirements).

1.4. Забезпечення сталого розвитку сільських територій, зокрема, через підтримку малих і середніх агровиробників

- Стимулювання та підтримка молодих підприємців на сільських територіях через податкові стимули, підтримку стартапів, інновацій, фінансові й інші механізми.
- Забезпечення доступу молодих фермерів до землі через запровадження контролю за концентрацією землі на рівні громад.
- Створення умов для навчання й обміну досвідом сільськогосподарських виробників сталим сільськогосподарським практикам.

Рішення приймають: Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство економіки України, органи місцевого самоврядування

2. СТАЛЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ЗДОРОВ'Я ҐРУНТІВ

Мета: Забезпечення відновлення, збереження родючості й екосистемних функцій ґрунтів

2.1. Впровадження сталих підходів до відновлення земель, забруднених внаслідок військових дій

- Обов'язкова екологічна оцінка стану розмінованих земель.
- Сформована стратегія поводження з розмінованими землями, яка має бути врахована для прийняття рішення щодо подальшого використання цих земель чи виведення їх з обігу.
- Спрощення процедури консервації земель для землевласників.
- Розробка ефективного та прозорого механізму компенсації для землевласників, земельні ділянки яких є або повинні бути законсервованими.
- Розробка та затвердження методології ремедіації/рекультивації земель, які можуть бути повернені до сільськогосподарського використання для харчової продукції.

2.2. Обов'язковий моніторинг якості ґрунтів усіх земель

- Налагодження системного обстеження, мапування та моніторингу забруднених і замінованих земель.
- Покроковий запуск обов'язкової системи аналізу і моніторингу якості та здоров'я всіх ґрунтів.
- Створення прозорої та відкритої бази даних якості та здоров'я ґрунтів.

2.3. Впровадження сталого землекористування для забезпечення кліматичної стійкості сільського господарства

- Розробка комплексної стратегії адаптації сільського господарства до зміни клімату з обов'язковим урахуванням агроекологічних підходів: сівозмінна, покривні культури, буферні зони, управління водно-болотними угіддями й інші підходи.
- Визначення в законодавстві терміну "екосистемні послуги", встановлення переліку екосистемних послуг і механізмів їх відшкодування.
- Проведення інвентаризації торфовищ і встановлення правовий режим їхнього використання та збереження.
- Перегляд планів із розвитку меліорації на основі оцінки доступності запасів води з урахуванням використання питної води та зміни клімату й інших чинників.
- Прийняття проекту Закону "Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції".

2.4. Зменшення залежності від агрохімікатів і пестицидів задля забезпечення екологічної та продовольчої безпеки

- Розробка плану заходів щодо зменшення використання пестицидів і агрохімікатів в агровиробництві та механізмів стимулювання використання біопестицидів, органічних добрив.
- Розробка програми дій для зменшення нітратного забруднення вод від сільськогосподарських джерел.
- Забезпечення контролю за поводженням із пестицидами, добривами та контролю за дотриманням вмісту небезпечних речовин у продуктах харчування.

Рішення приймають: Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Державне агентство водних ресурсів України, Держгеокадастр, Державна екологічна інспекція України, органи місцевого самоврядування.

3. СТАЛЕ ТВАРИННИЦТВО

Мета: Забезпечення добробуту (благополуччя) сільськогосподарських тварин і розвиток сталого тваринництва.

3.1. Впровадження стандартів добробуту (благополуччя) сільськогосподарських тварин

- Розроблення тренінгових матеріалів і питань для інспектування (чеклисти) дотримання операторами ринку вимог щодо добробуту сільськогосподарських тварин ветеринарними інспекторами.
- Приведення у відповідність Вимог до забезпечення благополуччя сільськогосподарських тварин під час транспортування та здійснення супутніх операцій із чинним регламентом ЄС 1/2005, а також прийняття до уваги нової пропозиції Єврокомісії щодо транспортування тварин і основні зміни щодо максимальної тривалості перевезення, норм площі та температури під час перевезення, поміж інших.
- Забезпечення дотримання законів добробуту тварин усіма операторами ринку через державний контроль виконання вимог відповідно до регламенту ЄС 2017/625, а також стимулюванням операторів ринку переходу на кращі умови утримання, забою та транспортування тварин.

- Розроблення механізму збору й аналізу даних про результати здійснених заходів державного контролю за дотриманням вимог щодо добробуту (благополуччя) тварин із метою оптимізації періодичності таких заходів і забезпечення належного звітування перед Європейською Комісією в майбутньому.
- Стимулювання створення галузевих політик щодо покращення добробуту (благополуччя) сільськогосподарських тварин із метою не тільки виконання вимог ЄС, а і створення нових покращених стандартів добробуту, що дало би можливість Україні бути в авангарді якісних і прогресивних змін.

3.2. Розвиток сталого тваринництва та зменшення впливу тваринництва на довкілля та здоров'я людей

- Включення до типової комплексної моделі тваринницької ферми інноваційних підходів ведення сталого тваринництва з урахуванням екологічних і кліматичних вимог.
- Забезпечення державної фінансової підтримки малих і середніх виробників у впровадженні практик із мітігації й адаптації до зміни клімату, зокрема, підтримка пасовищ, сховищ для зберігання гною та технологій його ефективного внесення під рослини.
- Розроблення підходів стимулювання кооперації малих виробників, зокрема, через проекти виробництва та використання біогазу, проекти створення інфраструктури для безпечного зберігання відходів тощо.
- Налагодження екологічного моніторингу та контролю на ділянках зі значною концентрацією тваринництва на рівні громад для виявлення та запобігання забруднення.
- Залучення фінансування для модернізації інфраструктури для поводження з побічними продуктами тваринного походження відповідно до нових і інноваційних технологій.

3.3. Впровадження кроків для переходу на "Здорову дієту"

- Включення питання "Здорової дієти" до стратегічних документів щодо розвитку тваринництва, агропромислового комплексу України, системи охорони здоров'я, продовольчої безпеки, включно із пріоритизацією органічної продукції й інтеграцією рослинних дієт і альтернативних білків.
- Розробка та прийняття нормативно-правових актів для введення органічних продуктів у публічні закупівлі для навчальних закладів (дитячих садочків і шкіл).

Рішення приймають: Міністерство аграрної політики та продовольства України, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Державна екологічна інспекція України.

ТРАНСПОРТ

Пропозиції підготували представники громадських організацій:

Центр екологічних ініціатив "Екодія", Basel Institute on Governance, CEE Bankwatch, Transport & Environment, Vizion Zero, WWF-Україна

Стан сектору

Транспортний сектор України стикався з викликами ще до 2022 року, а повномасштабне вторгнення спричинило додатковий тиск і руйнування. Залізниці, міському електричному транспорту та громадському транспорту загалом притаманні брак і застарілість рухомого складу. Дороги характеризуються одними з найбільш високих в Європі показниками смертності та травматизму, міста потерпають від перевантаженості автомобілями, що викликає негативні наслідки для економіки та громадського здоров'я. Крім цього, персональні загрози стимулюють громадян купувати більше індивідуального переважно вже вживаного автотранспорту, що стає додатковим навантаженням і посилює проблеми у сфері міської мобільності.

Зменшення фінансових можливостей на державному і місцевому рівнях, зменшення пасажиро- та вантажопотоків і низка інших чинників призводять до погіршення стану доріг і вулиць, деградації громадського транспорту. На додачу системними є проблеми із плануванням транспортних проєктів, наявність випадків корупції в дорожньому та залізничному секторах, невідповідність українських норм і практик сучасним європейським і світовим підходам. Наприклад, у сфері проєктування конструкцій Україна після 20 років підготовки не перейшла на європейські стандарти (Єврокоди), а державні будівельні норми щодо трамвайної та троллейбусної інфраструктури директивним методом фактично забороняють проєктувати об'єкти, які цілком успішно будуються в Чехії, Польщі або Швейцарії. Водночас в інших сферах регулювання навпаки ліберальне: дороги державного значення в Україні, на відміну від країн ЄС, масово забудовуються об'єктами комерційного призначення та закладами торгівлі, що призводить до збільшення частоти і тривалості заторів, частих випадків ДТП і блокування транзитної функції цих доріг.

Національна транспортна стратегія до 2030 року, схвалена у грудні 2024 року, детально описує стан проблем у галузі та ставить амбітні цілі. В документі громадський транспорт визнано важливою складовою сталої міської мобільності, виділено стратегічну ціль щодо якісних пасажирських перевезень, поставлено цілі на розвиток електричного громадського та приватного транспорту, велосипедного руху, залізниці, підвищення безпеки дорожнього руху. Одним із очікуваних результатів її імплементації є також зменшення до 2030 року обсягу сукупних викидів парникових газів різними видами транспорту. Документ засвідчує поступове формування державного дискурсу довкола інклюзивності, сталої мобільності й імплементацію європейських практик.

Щоправда, можливості втілення цих заходів стоять під питанням. В умовах воєнного стану функціонування Державного дорожнього фонду як спеціального фонду держбюджету було

призупинено, фінансування дорожньої галузі різко скоротилося. Це суттєво обмежує можливості України не лише в реалізації нових амбітних проєктів, а і в утриманні працездатності наявної мережі автодоріг. Гостро впливає на транспортну галузь і криза людського капіталу. Брак кадрів і неможливість заповнити вакансії притаманні і компаніям-перевізникам, і структурним підрозділам місцевого самоврядування й органів державної влади.

Сьогодні Україна має унікальну можливість вибудувати транспортну систему, орієнтовану на сталість, безпеку інклюзивність і інтеграцію з Євросоюзом. Це потребує не лише фінансових ресурсів, а передусім політичної волі, інституційної спроможності та переходу до довгострокового сценарного планування, з урахуванням екологічних і соціальних викликів. Запорукою для сталого розвитку сектору є, зокрема, ефективне функціонування і розвиток пасажирського транспорту та мобільності, тому акцент цієї дорожньої карти – саме на цих напрямках роботи.

Ключові бар'єри для сталого відновлення

ОБМЕЖЕНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ

- Брак кадрових, технічних і організаційних ресурсів у органів державної влади та місцевого самоврядування.
- Громади не мають доступу до знань, інструментів моніторингу, моделювання чи управління транспортними системами.
- Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України перевантажене нехарактерними функціями, що послаблює реалізацію стратегічних інфраструктурних завдань.

БРАК ПОЛІТИЧНОЇ ВОЛІ НА НАЙБІЛЬШ ВИСОКОМУ РІВНІ

- Стійке недооцінювання важливості громадської мобільності та сталого транспорту.
- Рішення часто приймаються без стратегічного бачення та розуміння довгострокових переваг.

ПОВІЛЬНІ ЗМІНИ У ПРАВОВОМУ ПОЛІ

- Брак законодавчих змін, зокрема, щодо децентралізації управління транспортом, реформ громадського транспорту та залізниці.
- Брак інтеграції екологічних критеріїв до транспортного планування.

НЕДОСТАТНІСТЬ АБО ВІДСУТНІСТЬ ЯКІСНИХ ДАНИХ

- Обмежений доступ до інформації про стан інфраструктури, мобільність населення, транспортні потоки й їхній екологічний вплив.
- Відсутність даних унеможливлює об'єктивне планування та пріоритизацію проєктів.

ВІДСУТНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ

- Планування часто здійснюється на короткий термін без альтернативних сценаріїв розвитку.
- Відсутність прорахунків нових моделей, кліматичних сценаріїв і економічної ефективності сталих рішень.

БРАК ФІНАНСУВАННЯ ТА ВИКРИВЛЕНІ ПРІОРИТЕТИ

- Ресурси надаються передусім під впливом політичної доцільності чи бізнес-інтересів, а не відповідно до сталих пріоритетів.
- На місцевому рівні бракує фінансування сталих проєктів.

СКЛАДНОЩІ В УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ ДОБРОЧЕСНОСТІ

- Реалізація інфраструктурних проєктів супроводжується потенційними ризиками недоброчесних практик на різних етапах.
- Спостерігається недостатня прозорість процедур прийняття рішень, розподілу ресурсів і закупівель.

Дорожня карта сталого відновлення

---

1. НОРМАТИВНЕ ПОЛЕ ТА ГАРМОНІЗАЦІЯ З ПОЛІТИКАМИ ЄС

Мета: Забезпечення правової й інституційної інтеграції транспортного сектору України до європейського простору шляхом гармонізації законодавства, стандартів, технічних норм і процедур із норм права ЄС і вимогами мережі TEN-T.

1.1 Запровадження систематичного збору транспортних даних відповідно до найкращих практик ЄС

- Оновлення транспортної моделі, актуалізація даних про пасажиро- та вантажопотік, технічно-експлуатаційний стан дорожнього господарства та мобільність населення.
- Використання зібраних транспортних даних при прийнятті інвестиційних рішень, плануванні транспортних маршрутів і підтримки належного стану інфраструктурних об'єктів.

1.2. Перехід на нову систему класифікації та функціонального планування дорожньої інфраструктури

- Перегляд класифікації автодоріг державного значення з урахуванням TEN-T і орієнтації транспортних потоків у західному напрямі. Визначення таких доріг як пріоритетних із точки зору безпеки та пропускної здатності.
- Внесення змін до законодавства для запровадження функціонального призначення доріг і вулиць. Запровадження обмежень на лінійну забудову та примикання до транзитних доріг.

1.3. Інтеграція до TEN-T і підготовка міст до участі у програмах ЄС

- Визначення спільно з Європейською Комісією вузлових міст мережі TEN-T в Україні. Надання цим містам статусу правомочних заявників на програми співфінансування та структурні фонди ЄС.
- Стимулювання підготовки Планів сталої міської мобільності й участі українських проєктів міської мобільності в інструментах фінансування ЄС.

1.4. Гармонізація стандартів проєктування України зі стандартами ЄС і відкриття українського ринку

- Забезпечення переходу України на європейські стандарти проєктування споруд (єврокоди), а також на євростандарти щодо матеріалів і компонентів.

- Відкриття ринку планування та проектування транспортної інфраструктури для компаній і організацій з ЄС відповідно до принципів єдиного ринку.

1.5. Реформа будівельних норм і екологічна відповідність

- Перегляд, зміна або скасування державних будівельних норм (ДБН) відповідно до європейських підходів і практик, щоби дозволити та заохочувати інфраструктурні рішення, які би зменшували негативний вплив на довкілля та клімат.
- Імплементация закріпленої в Законі України "Про будівельні норми" переваги параметричного методу нормування в будівництві над розпорядчим (директивним) методом. Запровадження прозорих процедур оцінки впливу, розробки техніко-економічних обґрунтувань, оцінки економічної доцільності проєктів.
- Сприятливе нормативне середовище для використання місцевих і вторинних будівельних матеріалів для мінімізації вуглецевого сліду від транспортування і заради підтримки місцевої та регіональної економіки, зокрема, через відповідні критерії в державних закупівлях.

Рішення приймають: Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Агентство відновлення.

2. СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИБОРУ ТА ФІНАНСУВАННЯ ПРОЄКТІВ У ГАЛУЗІ ТРАНСПОРТУ

Мета: Формування раціональної, довгострокової системи стратегічного планування, відбору та фінансування інфраструктурних проєктів, орієнтованої на реальні потреби суспільства, економічну ефективність, безпеку, інтеграцію з ЄС і принципи сталого розвитку.

2.1. Пріоритетність ключових мостів і шляхопроводів

- Визначення обмеженої кількості критичних мостів/шляхопроводів і спрямування фінансових і адміністративних ресурсів на їхнє відновлення та збереження.
- Запровадження мораторію на проектування та фінансування мостових об'єктів без стратегічного значення.

2.2. Розвиток залізниці як ключового виду транспорту

- Пріоритизація залізничного транспорту для пасажирських і вантажних перевезень всередині країни та в міжнародному сполученні.
- Оновлення рухомого складу потягів далекого сполучення (нічних і денних) і скорочення часу в дорозі між великими містами.
- Створення юридичних можливостей для появи недержавних перевізників, зокрема, через державно-приватні партнерства.

2.3. Забезпечення фінансової сталості сектору

- Відновлення повноцінної роботи Державного дорожнього фонду з виділенням 5 % фонду на проєкти підвищення безпеки руху.
- Запровадження збору плати за користування дорогами державного значення для комерційного транспорту й інших механізмів фінансування згідно з політиками та практиками ЄС.

2.4. Стимулювання державно-приватного партнерства (ДПП) у транспортних проєктах і забезпечення їхньої доброчесності

- Підготовка та втілення стратегічних і місцевих проєктів у галузі транспорту (аеропорти, мости, депо, локальні залізничні перевезення) через інструмент ДПП до реалізації інфраструктурних проєктів, із забезпеченням балансу інтересів держави, громад і користувачів, а також посилення доброчесності всіх учасників транспортного сектору.

2.5. Відновлення авіаційної інфраструктури з урахуванням цілей Стратегії розумної та сталої мобільності ЄС

- Забезпечити відновлення інфраструктури цивільної авіації на підставі емпіричних даних і відповідно до положень Стратегії сталої та розумної мобільності ЄС і методологічних вимог TEN-T. Зокрема, планування хабових аеропортів для груп міст замість відновлення кожного обласного аеропорту.
- Забезпечення залізничного сполучення з аеропортами з належною частотою курсування.

Рішення приймають: Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Агентство відновлення, Міністерство фінансів України, ОМС.

3. СТАЛА МІСЬКА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ФІНАНСУВАННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ

Мета: Розвиток сучасної, доступної міської та приміської мобільності, здатної забезпечити рівний доступ до якісного громадського транспорту для громадян, зменшити викиди та сприяти збалансованому просторовому розвитку міст і громад.

3.1. Імплементация Регламенту ЄС щодо суспільно важливих перевезень (PSO)

- Прийняття відповідних нормативних актів, які відповідно до європейських документів і найкращих практик повністю впровадять Регламент ЄС про суспільно важливі перевезення (PSO).
- Створення умов для практичного застосування PSO на рівні місцевого громадського транспорту та залізничних перевезень.

3.2. Створення транспортних спілок

- Запровадження законодавчих норм і практичних механізмів, що дозволять створення транспортних спілок (асоціацій) для забезпечення скоординованих систем маршрутів громадського транспорту між декількома громадами й у міських агломераціях.

3.3. Інструменти співфінансування для муніципалітетів

- Створення спеціального фонду або підготовка та прийняття державної урядової фінансової програми співфінансування місцевих проєктів розвитку транспортної інфраструктури та сталої міської мобільності (електротранспорт, комплексна реконструкція вулиць, створення транспортно-пересадкових вузлів тощо) з чіткими критеріях відбору проєктів.
- Співфінансування проєктів у сфері міської мобільності через ДФРР, за співфінансування громад, за можливості за міжнародної підтримки, або потенційно через розширення Фонду декарбонізації.

